

'Toen ik *À rebours* had gelezen, dacht ik:
nu weet ik wat literatuur is'

کنیا

Met zijn roman *Knielen op een bed violen* brak hij in 2005 alle verkooprecords. De komende maanden staat hij opnieuw in de spotlights als auteur van *Jas van belofte*, het Boekenweekgeschenk 2019: Jan Siebelink, de man die zijn literaire carrière begon met het vertalen van de Franse klassieker *À rebours*. 'Huysmans, Zola, Flaubert ... het zijn allemaal leermeesters voor me geweest.'

TIJDENS DE BOEKENWEEK 2019

(23 maart t/m 31 maart) krijgen lezers het Boekenweekgeschenk *Jas van belofte*, geschreven door Jan Siebelink, cadeau van de boekhandel bij besteding van € 12,50 aan Nederlandstalige boeken. NS is hoofdsponsor van de Boekenweek, daarom is het Boekenweekgeschenk ook dit jaar goed voor een dag gratis reizen met de trein op de laatste zondag van de Boekenweek. Geschenkauteur Jan Siebelink ontmoet op deze dag lezers in de trein.

TEKST: ANDY ARNTS • FOTO'S: MICHELLE KLOP

internationale schrijvers die hij bewonderde. 'Dat ging zo: om tien over twee 's middags was mijn schooldag afgelopen. Dan reed ik in mijn 2CV snel naar de rue de Grenelle in Parijs – een rit die al gauw zes, zeven uur duurde – waar ik voor de Haagse Post een afspraak had met de Amerikaans/Franse schrijver Julien Green. Ik mocht slechts een uur met hem praten en geen bandrecorder gebruiken, want dat wilde hij niet. Na afloop noteerde ik in een café snel alles wat ik had gehoord, maar nog niet had opgeschreven. Daarna parkeerde ik mijn Eendje op de boulevard de Sébastopol en probeerde

daar wat te slapen. Maar ik werd voortdurend wakker gemaakt door de politie, want je mag in Parijs niet in je auto slapen. Dan zei ik zoiets als "je suis écrivain et professeur néerlandais", en lieten ze me wel met rust. Tegen drie uur 's nachts reed ik dan terug naar school en kwam daar om acht uur weer aan. Vervolgens ging ik zeven uur lesgeven en snel het interview uitwerken, want dat moest op de post naar de krant.'

Waarna u compleet instortte.

'Nou, inderdaad. Dat waren onwaarschijnlijke dagen. Als ik er nu aan terugdenk, word ik er doodmoe van. Maar ik moest schrijven. En ik had niet het lef om ontslag te nemen op school, want dan was ik mijn salaris en pensioen kwijt, alles waar ik hard voor gewerkt en gestudeerd had. Dus heb ik het altijd geprobeerd te combineren. Ik heb collega's die een jaarsubsidie kregen van het Rijk. Maar dan moet je ook plannen inleveren en die kunnen afgekeurd worden. Je bent dus altijd gebonden aan anderen. Ik heb altijd mijn eigen gang kunnen gaan.'

De wereld van het kwaad

Siebelinks literaire carrière begon met het vertalen van *À rebours* (in het Nederlands uitge-

'Die kwekerij van mijn vader en moeder is mijn
leven lang om de hoek blijven kijken'

geven als *Tegen de keer*) van Joris-Karl Huysmans, een standaardroman binnen de Franse decadente literatuur van eind 19e eeuw. Het boek had grote invloed op auteurs als Oscar Wilde en Siebelink zelf. Hij kwam ermee in aanraking tijdens zijn lerarenopleiding MO-A en MO-B in Den Bosch. 'De hoogleraar daar zei: "We gaan binnenkort de decadentie en het symbolisme bespreken in de Franse literatuur. Probeer *À rebours* te pakken te krijgen." Het was moeilijk leverbaar, maar uiteindelijk vond ik het bij een antiquariaat in een straat vlak achter de Dom in Utrecht. Toen ik het boek had gelezen dacht ik: nu weet ik wat literatuur is! Dit is zó bijzonder, dit is zó verblindend qua stijl. Dit brengt mij in een totaal nieuwe wereld die ik helemaal niet ken: een wereld van het kwaad, van slecht zijn. Maar ook van religie, waanzin en schoonheid. *À rebours* sprak me op alle manieren aan. Andere studenten wisten zich er niet zo goed raad mee, maar ik wilde het gaan vertalen.'

Was dat lastig?

'Het is natuurlijk uiterst moeilijk Frans met lange, gecompliceerde zinnen. Die werken in het Nederlands niet. Bovendien gebruikt Huysmans vaak Latijnse woorden die hij verfranste. Maar ik voelde het boek aan en begreep de auteur. Ik heb jaren aan die vertaling gewerkt. Als de kinderen op de camping in Frankrijk speelden, was ik met dat boek bezig.'

Welke invloed heeft het op uw eigen werk gehad?

'De beeldenrijkdom, sfeer en het ritme van mooie zinnen, dat heb ik echt van Huysmans geleerd. Hij begon als naturalistische schrijver, in de geest van Émile Zola, met het precies beschrijven van de werkelijkheid. Maar met *À rebours* breekt hij met Zola. Hij ziet in dat de werkelijkheid niet al te beeldend is. Je moet dieper gaan, omdat de menselijke ziel veel gecompliceerder is. Huysmans kondigt daarmee de nieuwe eeuw aan, de tijd van het surrealisme. Later bekeert hij zich tot het katholicisme en schrijft hij *Les foules de Lourdes* en zijn beroemde bekeringsroman *L'Oblat*, over iemand die buiten het klooster leeft, maar wel bij het klooster. Ook dat sprak mij aan, omdat het teruggrijpt naar mijn eigen religieuze achtergrond.'

■ 'Zal ik een espressootje maken?'

Graag.

Als een fitte vijftiger beent Jan Siebelink – tachtig jaar inmiddels – naar de keuken van zijn knusse woning in Ede, gevolgd door zijn hond, de whippet Sarah. Aan de muren hangt grote kunst, onder meer van zijn goede vriend Klaas Gubbels, en overal staan boeken. Heel veel boeken. 'Boven op mijn werkkamer staan er nog véél meer. Laat ik je zo wel even zien.'

Hij woont er al ruim veertig jaar, samen met zijn vrouw Gerda, en schreef er het overgrote deel van zijn literaire oeuvre. 'Ik werkte als docent Frans en reed op weg naar school dagelijks langs dit huis. Het zag er heel sprookjesachtig uit, met een grote dennenboom ervoor, en ik dacht: als dit ooit vrijkomt, ga ik het proberen te kopen. En verdraaid, op een dag zag ik een eenvoudig kartonnen bordje met 'te koop'. Ik ben er meteen achter aan gegaan en heb het gekocht, voor iets van 80.000 gulden. Dat was toen een hoop geld. De school moest er zelfs voor garant staan.'

's Nachts naar Parijs

Ondanks zijn fulltimebaan aan het Edese Marnix College schreef Siebelink tussen 1975 en 2003 maar liefst 31 boeken. Volgens hemzelf een kwestie van effectiviteit, maar ook van 's nachts doorschrijven. Zo ontstond bijvoorbeeld *Conversaties*, een bundel interviews met

‘Ik houd meer van de Drôme provençale dan van de zuidkust.
Ik moet veel rust om me heen hebben’

Mooie opdracht

Siebelink groeide op in het, zoals hij het zelf noemt, ‘godsdienstig zware milieu’ van een bloemenwekersgezin in Velp (Gld). Die omgeving zou uiteindelijk een belangrijke stempel drukken op zijn literaire werk. ‘Toen ik de vertaling van *À rebours* klaar had, heb ik op een avond bij mijn moeder thuis – mijn vader was overleden – in de voorkamer *aus einem Guß* het verhaal *Witte chrysanten* geschreven. Daarin neemt een zoon wraak op de bloemenwinkelier die zijn vader heeft vernederd. Het verscheen in 1975 in de bundel *Nachtschade*, en vormde dertig jaar later de basis voor *Knielen op een bed violen*. Ook in andere boeken, zoals *De herfst zal schitterend zijn*, heb ik het thema verwerkt. Ik denk dat mijn meest wezenlijke verhalen te maken hebben met dat paradijsje waarin ik ben opgegroeid. Die kwekerij van mijn vader en moeder is mijn leven lang om de hoek blijven kijken.’

Een archetype.

‘Ja, een archetype, een grondbeeld waaruit alles voortkomt. Ik ken dat stukje land zó goed. In dat decor kan ik met mijn personages steeds verder en dieper gaan. Nog altijd.’

Schrijft u nu anders dan in 1975?

‘Als je *Witte chrysanten* leest, zie je een bijna barokke stijl, natuurlijk ook onder invloed van Huysmans. Het was allemaal heel overdadig. Later ben ik steeds zuiniger gaan schrijven: met minder woorden proberen om meer te zeggen en meer emotie op te roepen. Mijn laatste roman *De buurjongen* is daar een goed voorbeeld van.’

Op 13 februari 2018, zijn tachtigste verjaardag, werd Siebelink door een delegatie van zijn uitgeverij De Bezige Bij en de stichting CPNB uitgenodigd om het Boekenweekgeschenk van 2019 te schrijven. Een belangrijke opdracht die volgde op een moeilijke periode in zijn leven; hij was volledig uitgeput, schreef een paar maanden niets en werd getroffen door een lichte TIA. ‘Ineens voelde ik dat mijn been niet meer wilde. Ik wilde 112 bellen, maar draaide in alle haast per ongeluk 113 en kreeg de zelfmoordpreventiehulp

aan de lijn... Daarna opnieuw 112 gebeld, waar ik aan de praat werd gehouden, terwijl ze naar me onderweg waren. Gelukkig arriveerden ze snel en werd ik meteen op een draagbaar gelegd. Heel eng allemaal.

Enfin, uiteindelijk kwam alles goed en nam ik me voor om het voortaan rustiger aan te gaan doen. Maar ja, toen kreeg ik ineens die mooie opdracht. Misschien wel precies op het juiste moment.’

Schrijven in Frankrijk

Slechts zeven weken had hij nodig om het Boekenweekgeschenk te schrijven. ‘Ik had de geest, de genade. Ik had mijn schrijfmachine beneden gezet, Gerda was herstellende van een dijbeen- en heupbreuk en een spontane wervelbreuk, en ik zat alleen thuis met Sarah. De burens zorgden voor het eten en dat alles werd schoongemaakt, dus ik hoefde even nergens aan te denken. En ik dacht ook: voordat Gerda terugkomt en er misschien weer allerlei andere dingen gaan gebeuren, wil ik het verhaal af hebben.’

De organisatie van de Boekenweek liet aan ons doorschemeren dat Frankrijk een mooie rol speelt in uw Boekenweekgeschenk ‘Jas van belofte’.

Lachend: ‘Ja, dat klopt.’

Hij mag er niet te veel over loslaten, maar kan het niet laten om er toch iets over te vertellen. ‘Een getrouwde docent Frans krijgt een verhouding met een meisje en vertrekt met haar in de zomervakantie naar Parijs. Het speelt in de tijd dat de Hallen er nog waren, dus vóór 1970. Hij laat haar het gare du Nord zien en neemt haar mee naar het Piscine Deligny, een drijvend zwembad in de Seine, ongeveer ter hoogte van het Petit Palais, en de enige plek in Parijs waar je toentertijd topless mocht zonnen.’

Pauze. ‘En uiteindelijk keren ze weer terug naar Amsterdam en gaat het verhaal verder.’

Een trotse Jan Siebelink in zijn Mazda MX-5 cabriolet. ‘Die auto heb ik al zo lang, hij is hartstikke mooi van binnen, met notenhout. Ik heb ook nog een Maserati gehad, maar Gerda was bang voor die auto, want die reed zo vreselijk hard. Die Maserati komt trouwens voor in het Boekenweekgeschenk.’

‘Zola kan massa’s beschrijven. Massa’s die in opstand komen, zoals in *Germinal*. Daar is hij groots in’

Dat lijkt me voorlopig een mooie teaser.

‘Ja, hè!’ Zijn lach verraadt dat hij graag nog even verder had verteld.

Ondertussen zijn er foto’s op tafel gekomen. Een dikke map vol dierbare herinneringen aan zijn geliefde Frankrijk. ‘Kijk, dit is een winkeltje in de rue Jacob in Parijs. Vroeger stond daar boven: ‘Chez Durtal’. Durtal is de hoofdpersoon van alle bekeringsromans van Huysmans. Dat winkeltje op nummer 12 was helemaal gewijd aan Huysmans. Een schitterend adresje waar je teksten en boeken kon kopen. Nu zit er een lampenzaak in, tot mijn grote teleurstelling.’

Later: ‘Dit vind ik ook een leuk plaatje. Hier zijn we met Klaas Gubbels en zijn vrouw in de Drôme provençale. Daar huurden we jarenlang een vakantiehuis in Nyons, vlak bij Le Poët-Laval, waar Gerard Reve woonde. Ik houd meer van de Drôme provençale dan van de zuidkust. Ik moet veel rust om me heen hebben.’

Heeft u veel in Frankrijk geschreven?

‘Ik kom aan, leg mijn boek op tafel en ik begin. Daarna ga ik wel het dorpje in en een fles wijn kopen, maar ik begin met schrijven. Ik zoek de juiste tafel op en het juiste uitzicht. Dat gaat zo de hele vakantie door. Een heel groot deel van mijn oeuvre is in Frankrijk geschreven. Niet alleen in de Drôme, ook in de Ardèche en de Cevennen. Ik houd van die streken, vanwege de nog steeds voelbare *présence* van het calvinisme dat daar zijn oorsprong vond. Elk dorpje heeft daar nog steeds een *temple protestant*.’

Er volgen opnieuw foto’s van Parijs. ‘Kijk, hier ben ik graag, bij het canal Saint-Martin. Zodra ik in Parijs aankom, koop ik altijd een zakje tamme kastanjes. Die worden dan gepoft door zo’n Algerijn. Hier zit ik ze te pellen, zie je?’

Oh ja, en dit is Le Procope, daar gaan we altijd eten en de sfeer proeven. En wat zeg je hiervan? Dit is het leuke huis van Émile Zola in Médan, aan de Seine, ten westen van Parijs. Daar schreef hij zijn boeken. Steeds als hij weer een nieuw succesvol boek had, zoals *Nana*, liet hij er een stuk bij aanbouwen.’

En bij een foto van een 2CV cabrio: ‘We gingen vaak naar Bretagne. Concarneau, Île de Sein, die hoek.

Bretagne heeft iets, dat Keltische, dat religieuze, dat magische. Daarom houd ik ook zo van de boeken van Julien Gracq. Die gaan over die duistere wereld van dat Keltische gedachtegoed. De lucht is er ook heel jodiumhoudend. Bretonse vrouwen zeggen dikwijls: “Ça raffermit la peau”, dat maakt de huid stevig.

Maar goed, met die cabrio reden we dus naar Bretagne. De kinderen achterin en daarachter zo’n lage Saris-aanhanger. Onderweg overnachtten we in een hotel in Normandië. We deden dan het dak dicht en lieten alle koffers erin. Het was nog de tijd van het vertrouwen en geen mens dacht eraan dat je spullen gestolen zouden worden. En toch, ondanks dat de auto precies onder ons hotelraam stond, vond ik het een beetje eng. Dus wat deed ik; ik verbond de koffers via touwtjes met de hotelkamer, om toch wat controle te hebben.’

19e-eeuwse leermeesters

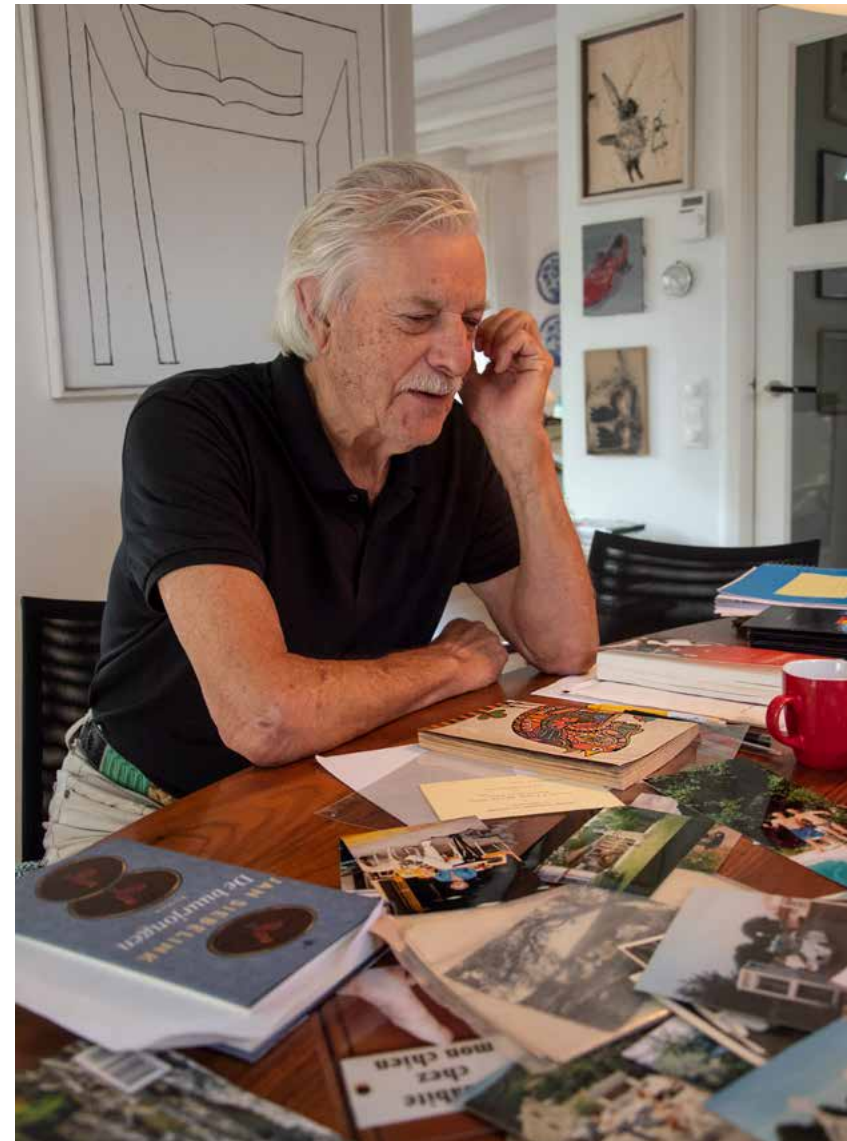
Vanwaar die grote liefde voor Frankrijk en de Franse taal?

‘Na de lagere school ging ik naar de ULO – want er was geen geld voor de HBS – en daar was een leraar die ons Franse gedichten uit het hoofd liet leren. Dan schreef hij op het bord een vers van Paul Verlaine:

*Il pleure dans mon cœur
Comme il pleut sur la ville*

Verlaine zat toen in de gevangenis, want hij had op Rimbaud geschoten, vanwege een verhouding.

Mais bon, daar is het dus ontstaan, op die school, toen ik een jaar of zestien was. En hoewel ik uit een heel beschermd milieu kom, ging ik op mijn achttiende al naar Parijs, omdat ik op zoek was naar andere prikkels. Als ik daar dan wat eenzaam rondwaalde, raakte ik diep ontroerd als ik bijvoorbeeld in de rue Descartes die plaquette zag met: *Dans cette maison est mort Paul Verlaine*. Dan keek ik omhoog en dacht ik: daar heeft het doodsbed van die man gestaan. Ik weet nu wie daar omheen stonden en wie hem geholpen hebben, want Verlaine was totaal aan lager wal geraakt en dronk veel. Ik zoek zulke plekken nog altijd op als ik in Parijs ben, zoals de rue Saint-Placide waar Huysmans stierf en waar hij *À rebours* heeft geschreven.’

maar wilde de dood onder ogen zien. Hij schreef: je moet ferm zijn, de dood niet ontlopen, proberen er veel aan te denken. Dat levert vrijheid op om toch rustig te kunnen leven. Je moet de dood niet uit je leven verwijderen, maar hem in de ogen kijken. Dat heb ik van Montaigne geleerd en dat komt ook terug in mijn laatste roman *De buurjongen*.’

Mijn droom is volledig uitgekomen

Ouder worden, afscheid nemen – Siebelink is ermee bezig, maar voelt zich nog jong. ‘Ik heb m’n verstand nog bij elkaar, ik kan nog steeds hardlopen en ga eropuit met de racefiets. Maar het kan ook best zijn dat dit Boekenweekgeschenk mijn zwanenzang is.’

Remco Campert besloot in maart met pensioen te gaan, maar krabbelde al gauw terug. U was er vorig jaar bijna niet meer geweest. Kunnen schrijvers wel stoppen?

‘Harry Mulisch heeft het gedaan en het ook volgehouden. Toen hij tachtig werd, zei hij: “Nu schrijf ik niet meer.” Na *Siegfried* was het voor hem klaar. Hij kon het ook niet meer aan. Misschien voelde hij zijn ziekte wel aankomen – hij is uiteindelijk aan kanker overleden.’

Maar u zou het niet kunnen.

‘Na die TIA dacht ik: waarom zou ik nu weer als een gek gaan schrijven? Misschien moet ik meer aandacht besteden aan mijn kleinkinderen of nog vaker het hondje uitlaten. Maar die opdracht gaf me een prikkel om toch door te gaan. Het was iets heel concreets en ik wist ook meteen wat ik wilde gaan schrijven. Toen het klaar was, dacht ik: nu kan ik misschien opnieuw stoppen. Maar je ziet het, ik werk alweer aan iets nieuws. Niks doen is ook niets. Dan zit je maar te wachten tot je ziek wordt.’

Zijn blik glijdt weer af naar de Frankrijk-foto’s. ‘Als ik dit allemaal zie, dan begint het weer te kriebelen: met z’n allen eten in Zuid-Frankrijk, en na afloop zo’n lekkere armagnac *pour casser la graisse*, om het vet af te breken. En dan die hitte die de hele avond blijft hangen, dat zwoele. Daar verlang ik wel eens naar, ja ...’

Als u die herinneringen nu terugziet, zijn uw dromen dan uitgekomen?

‘Nou, ik weet nog dat ik als jongetje van dertien, veertien jaar bij een boekhandel in Velp de werken van Reve, Hermans en Bordewijk zag en ervan droomde dat daar, op die bewuste plek, ooit een boek van mij zou liggen. Uiteindelijk is dat gebeurd met *Nachtschade*. Na de Duitse vertaling van *Knielen op een bed violen* ben ik met Gerda naar Leipzig gegaan. Toen we uit de Thomaskirche kwamen, wees ze me op een prachtige boekenwinkel aan de overkant. We liepen erheen en daar lag, in de etalage, mijn boek *Im Garten des Vaters*. Dat doet wat met je. Dus ja, mijn droom is volledig uitgekomen. En ook nog met succes. Mijn boeken hebben iets tweegebracht. Van ‘Knielen’ is een film gemaakt en een toneelstuk. In de trein spreekt de conducteur me aan en zegt: “Mijn vrouw heeft uw boek gelezen, hoor.”

Weet je, er zijn zo veel bedreigingen in het leven en je kunt van alles krijgen, dus als ik alles wat mij ten deel is gevallen op een rijtje zet, dan past mij alleen maar dankbaarheid.’ ■

Is die Franse 19e eeuw bepalend geweest voor uw schrijverschap?

‘Zeker. Zo houd ik ook erg van Zola. Die kan massa’s beschrijven. Massa’s die in opstand komen, zoals in *Germinal*. Daar is hij groots in. *Le Rouge et le Noir* van Stendhal is ook een schitterende roman. En natuurlijk *Madame Bovary* van Flaubert, een van de allergrootste schrijvers, onovertrefbaar. Het is die hele 19e-eeuwse wereld met Verlaine, met Rimbaud ... dat zijn allemaal leermeesters geweest.’

In een tv-documentaire heb ik u ook de 16e-eeuwse schrijver Michel de Montaigne horen noemen.

‘Ik bewonder Montaigne vanwege zijn prachtige *Essais* uit 1580, waarin hij schrijft over de vriendschap, *l’amitié*. Montaigne was heel erg bang voor de dood,